

PHÂN TÍCH LỢI ÍCH CỦA CÔNG VIÊN BỎ TÚI CHO KHU DÂN CƯ MẬT ĐỘ CAO: KHU DÂN CƯ ĐÔ THỊ PHÚ LONG, TP. SA ĐÉC

ANALYZING BENEFITS OF POCKET PARK FOR HIGH-DENSE RESIDENTIAL AREA: CASE STUDY IN PHU LONG URBAN RESIDENTIAL AREA, SA DEC CITY, VIETNAM

Nguyễn Minh Thanh

GD dự án tại Cty CP Him Lan Cần Thơ

GD Cty TNHH MTV TV ĐT & XD Quốc Đạt Sa Đéc;

(Chủ đầu tư dự án KHU DÂN CƯ ĐÔ THỊ PHÚ LONG, TP. SA ĐÉC)

Email: nguyenminhthanhadec@gmail.com

Điện thoại: 0907 292 494

TS. Phạm Phi Phương

Khoa Kiến trúc – Trường ĐHXD Miền Tây

TS. Đặng Ngọc Lợi

Khoa Kỹ thuật Hạ tầng Đô thị - Trường ĐHXD Miền Tây

Ngày nhận bài: 02/08/2023

Ngày gửi phản biện: 07/08/2023

Ngày chấp nhận đăng: 21/08/2023

Tóm tắt:

Ở Việt Nam, sự gia tăng dân số và quá trình đô thị hóa diễn ra nhanh chóng dẫn đến một lượng lớn người dân di cư từ nông thôn lên thành phố. Tốc độ đô thị hóa nhanh dẫn đến nhiệt độ không khí cục bộ tăng cao, ảnh hưởng đến chất lượng không khí, gây tác động lớn đến sức khỏe và sinh hoạt hàng ngày của người dân. Hơn nữa, không gian xanh thường rất ít do quỹ đất chủ yếu được dùng xây dựng các cơ sở làm việc hoặc nhà ở, dẫn đến việc cư dân ngày càng khó tiếp cận với không gian xanh. Đối với các khu dân cư tương đối nhỏ, công viên bỏ túi (pocket park) thường được chọn là giải pháp tốt để tạo ra những mảng xanh nhỏ. Công viên bỏ túi có thể bố trí không gian vui chơi, dụng cụ tập thể dục thể thao công cộng, sinh hoạt cộng đồng ngoài trời. Do những ưu điểm của công viên bỏ túi, bài viết này phân tích những khía cạnh nổi bật của công viên bỏ túi tại TP. Sa-Đéc, tỉnh Đồng Tháp nhằm phát huy những mặt tốt, tích cực có thể áp dụng cho quy hoạch và xây dựng tại khu dân cư mật độ cao.

Từ khóa: Công viên bỏ túi, không gian xanh, khu dân cư mật độ cao, sức sống đô thị.

Abstract:

In Vietnam, population growth and urbanization have rapidly grown resulting in a large number of people migrating from countryside areas to cities. Speedy urbanization leads increasing local air temperatures, effects of air quality, causing huge impact on people's health condition and daily activities. Moreover, green space is regularly occupied by facilities workplaces or housing, resulting in increasingly problematic for residents to access green spaces, parks. For relatively small residential areas, pocket parks are commonly selected as a best solution to make small green areas. A pocket park can have a play space, a place for public exercise and sports, outdoor community activities. Due to advantages of the pocket park, this paper analyze aspects of pocket parks Sa-Dec city, Dong-Thap province to promote good and positive issues that can be applied for planning and construction at high density residential area.

Keywords: TPocket Park, green space, high density residential area, urban vitality.

1. Giới thiệu

Với tốc độ tăng dân số và đô thị hóa nhanh chóng, ít nhất một nửa dân số thế giới hiện đang sống ở các thành phố [2]. Tốc độ đô thị hóa nhanh không chỉ làm tăng nhiệt độ không khí cục bộ mà còn ảnh hưởng đến chất lượng không khí, tác động lớn đến sức khỏe và sinh hoạt của người dân [3]. Đối với các khu vực dân cư có diện tích không quá lớn thì việc bố trí các công viên có diện tích lớn là điều gần như không thể. Công viên bỏ túi (pocket parks) là một trong những giải pháp được tốt nhất để làm tăng mảng xanh đô thị góp phần làm giảm lượng khí CO₂ và cung cấp ô xi và ngăn chặn các chất độc hại [5-7].

Công viên bỏ túi bao gồm công trình kiến trúc, cây xanh, ghế ngồi và các tiện ích để phục vụ cho mục đích thư giãn, giải trí, có thể là không gian công cộng nhỏ để mọi người trò chuyện, sinh hoạt cộng đồng của cư dân quanh khu vực công viên [8]. Để làm nổi bật những lợi ích của công viên bỏ túi cho khu dân cư mật độ cao, nhóm tác giả chọn khu dân cư đô thị Phú Long, Tp. Sa Đéc

(tỉnh Đồng Tháp) như là trường hợp điển hình để phân tích.

Hiện tại, Tp. Sa Đéc có diện tích tự nhiên là 59,81 km², khoảng 214.610 người (bình quân có 3.637 người / km²). Mật độ dân số tương đối cao so với tiêu chuẩn của đô thị loại II (1.800 người/km²). Cùng với sự phát triển của kinh tế, quá trình đô thị hóa ngày càng diễn ra nhanh chóng dẫn đến việc điều chỉnh quy hoạch và nhiều khu đô thị mới với mật độ dân cư cao được hình thành nhằm đáp ứng nhu cầu sống của người dân.

Trước khi trở thành đô thị loại II (năm 2018), Tp. Sa Đéc chỉ có một công viên trung tâm tên là Công viên Chiến Thắng, nơi cung cấp nhu cầu vui chơi giải trí và là lá phổi xanh của thành phố. Với quá trình đô thị hóa và phát triển kinh tế, Tp. Sa Đéc đã và đang xây dựng các công viên bỏ túi kết hợp với việc chỉnh trang đô thị, cải tạo cơ sở hạ tầng cũ ở các khu vực nhỏ giữa các điểm đông dân cư, tiêu biểu ở các Phường 1, 2, 3 và 4.

Hiện nay, nhiều khu vực tại thành phố thiếu khu vui chơi, thể dục, thể thao cho các điểm cư dân sinh sống xung quanh. Do đó,

việc xây dựng công viên bỏ túi không chỉ đảm bảo đáp ứng tỷ lệ cây xanh mà còn đáp ứng nhu cầu vui chơi, thể dục, thể thao của người dân, góp phần đảm bảo việc toàn dân tham gia rèn luyện thân thể.

2. Phương pháp nghiên cứu

Để phân tích lợi ích của công viên bỏ túi cho khu dân cư mật độ cao, nhóm tác giả: a) khảo sát tổng thể thực trạng công viên bỏ túi trên địa bàn tỉnh Đồng Tháp; b) phân tích những lợi ích của công viên bỏ túi, và c) trình bày ví dụ áp dụng dạng công viên này cho Khu dân cư Phú Long tại Sa Đéc.

3. Phân tích lợi ích công viên tại đô thị địa bàn tỉnh Đồng Tháp

3.1. Khảo sát công viên tại khu đô thị lớn ở Đồng Tháp

Trong nghiên cứu này, hai Tp. Sa Đéc và Cao Lãnh được chọn làm địa điểm khảo sát các công viên đang tồn tại. Nội dung khảo sát gồm diện tích công viên và tỉ lệ cây xanh bao phủ, như thể hiện Cột (1) và Cột (2) trên Bảng 1. Từ bảng này ta thấy, diện tích công viên thay đổi từ nhất là 380 m² (diện tích nhỏ nhất) cho đến hơn 7.9 hecta. Tỉ lệ phủ cây xanh thấp nhất là 45,5% (Công viên Phường 1, Sa Đéc), và cao nhất là 98,9% (Công viên thiếu nhi thành phố Cao Lãnh). Ngoài ra, ghế ngồi, dụng cụ thể thao (Cột (3)) Hồ nước/kênh rạch chạy ngang (Cột (4)) cũng được khảo sát, như thể hiện trên Bảng 1.

Bảng 1. Dữ liệu khảo sát các công viên tiêu biểu ở tỉnh Đồng Tháp.

TT	Tên công viên	Diện tích (m ²)	Tỷ lệ cây (%)	Ghế ngồi, dụng cụ thể thao	Hồ nước/kênh rạch chạy ngang
		(1)	(2)	(3)	(4)
I	Tp. Sa Đéc				
1	Công viên Phường 1	4.540,0	45,5	x	Có kênh chạy ngang
2	Công viên Phan Văn Út	1.728,0	67,7	x	Không
3	Công viên Khu dân cư Tân Khánh Đông	10.920,0	77,5	x	Không
4	Công viên ven đường Trần Thị Nhượng	380,0	75,5	x	Có kênh chạy ngang
II	Thành phố Cao Lãnh				
1	Công viên thiếu nhi thành phố Cao Lãnh	79.800,0	98,9	x	Có kênh chạy ngang và hồ nước
2	Công viên đường Nguyễn Thái Học	7.760,0	97,5	x	Có kênh chạy ngang
3	Cầu đi bộ + công viên thiếu nhi đường Hai Bà Trưng	22.540,0	88,9	x	Có kênh chạy ngang
4	Công Viên Ba Lúa	15.975,0	88,5	x	Không
5	Công viên Hòa Lợi	28.050,0	89,8	x	Có kênh chạy ngang
6	Công viên khu 500 căn	6.000,0	78,8	x	Không
7	Công viên Phường 4	2.762,5	78,9	x	Không

Cột (1) và (2) Cung cấp bởi Phòng Quản lý đô thị TP. Cao Lãnh & TP. Sa Đéc và Trung tâm quy hoạch Đô thị và Nông thôn; (3) và (4) Khảo sát thực tế.

3.2. Đặc điểm của các công viên

Trong các công viên khảo sát, nhóm tác giả tìm ra năm đặc điểm chính của loại mô hình này.

a) Công viên được phủ nhiều cây xanh, bên cạnh là con kênh hoặc hồ nước. Việc bố trí công viên cạnh con kênh hoặc hồ nước góp (hoặc hồ nước được bố trí bên trong công viên) phần tạo cảm giác mát mẻ, dễ chịu, mang lại nguồn sức sống mới, thanh lọc không khí, như thể hiện trên Hình 1.

Hình 1. Công viên thiếu nhi (Cao Lãnh) với cây xanh và hồ nước bố trí ở giữa.

b) Công viên được bố trí nhiều loại dụng cụ phục vụ vui chơi của trẻ em, như thể hiện Hình 2. Chú ý rằng Việt Nam là nước có dân số trẻ với tỉ lệ tăng dân số hơn 1% hằng năm. Do đó, việc bố trí nhiều dụng cụ thể vui chơi cho trẻ em và thanh thiếu niên là hết sức cần thiết.

Hình 2. Công viên thiếu nhi (Cao Lãnh) với nhiều dụng cụ cho trẻ em vui chơi.

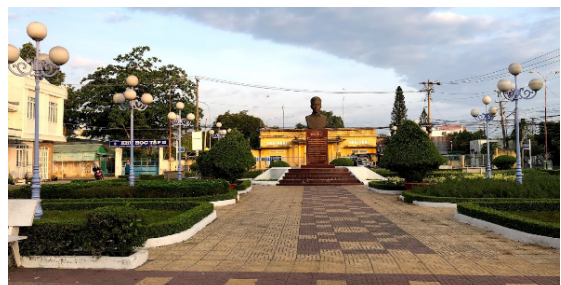
c) Công viên thường được bố trí thêm các dụng cụ phục vụ việc luyện tập thể dục thể thao của người dân quanh khu vực.

d) Ban ngày, công viên là nơi vui chơi sinh hoạt cộng đồng, về đêm, nó có thể là khu phố ẩm thực, như thể hiện trên Hình 3.

Hình 3. Công viên Hai Bà Trưng (chợ cũ) khu phố ẩm thực, vui chơi về đêm.

e) Công viên là nơi giáo dục truyền thống yêu nước cho các thế hệ trẻ; là nơi đặt tượng đài hoặc các vật lưu niệm, hoặc làm nơi ghi công các anh hùng dân tộc trong việc chống giặc ngoại xâm. Hình 5 thể hiện tượng đài của anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân cho liệt sĩ Phan Văn Út, nơi ông đã lập nên chiến công bất tử.

Hình 4. Công viên Phan Văn Út, tại Phường 3, TP. Sa Đéc.

Như vậy, công viên ở 2 khu đô thị lớn của Đồng Tháp ngoài không gian xanh tạo

cảnh quan đô thị thì người dân địa phương nơi đây còn có kết hợp với các hoạt động giải trí như sau:

- Không gian nghỉ ngơi, thư giãn;
- Tập luyện thể dục thể thao;
- Tổ chức không gian ẩm thực về đêm;
- Sân chơi cho trẻ em.

Tóm lại, những hoạt động này của người dân địa phương nên được xem xét kết hợp với những phương án cải tạo công viên trong đô thị như loại hình công viên bỏ túi để không những tăng cường không gian xanh mà còn có không gian cho người dân địa phương hoạt động.

3.3. Công viên bỏ túi - Pocket Park

Công viên bỏ túi còn được biết đến là những công viên nhỏ có quy mô lên tới 0.5 ha [4], hay tận dụng những không gian trống ở trong đô thị để tạo không gian xanh để đảm bảo người dân đô thị tận hưởng được môi trường tự nhiên, và đặc biệt phải phục vụ các hoạt động giải trí của người dân địa phương.

Theo Faraci (1967), đặc điểm thiết kế nổi bật nhất của công viên bỏ túi là không có tiêu chuẩn được thiết lập trước, thay vào đó kích thước của công viên bỏ túi được xác định bởi sự sẵn có của đất đai. Sự thành công của công viên bỏ túi này nằm ở chỗ có sự kết nối của người dân địa phương với công viên và phải đáp ứng hoạt động của họ. Tạo ra không gian thuận lợi cho mọi người tiếp cận và sử dụng. Như vậy những công viên bỏ túi là những công viên có diện tích nhỏ trong đô thị, ngoài không gian cây xanh thì có sự kết hợp với những chức năng hoạt động riêng biệt để phục

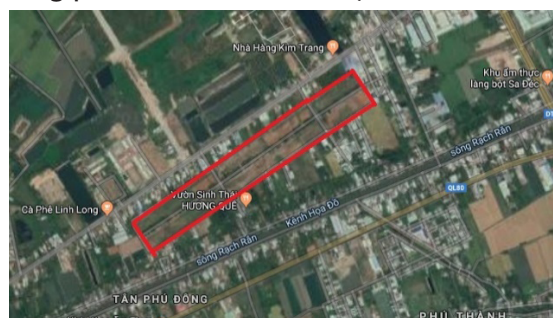
vụ nhu cầu của người dân địa phương.

4. Định hướng thiết kế không gian xanh tại Khu dân cư Phú Long, Tp. Sa Đéc

4.1. Mô tả hiện trạng

Thực trạng sử dụng đất trước khi thực hiện quy hoạch Khu dân cư đô thị Phú Long: Từ những năm 2000, UBND Tp. Sa Đéc quy hoạch khu đất với diện tích 15 héc ta song song trục đường Quốc Lộ 80 để phục vụ cho việc phát triển cơ khí trên địa bàn thành phố nhằm định hướng cho thành phố trở thành đô thị loại III vào năm 2013. Tuy nhiên trong quá trình quy hoạch và xây dựng, nhiều vấn đề bất cập xảy ra như: không có trạm xử lý nước thải, không cảng đường thủy, đường giao thông kết nối có tải trọng hạn chế (dưới 10 tấn), hệ thống cấp điện không đảm bảo cho.

Kết quả, gần như không có nhà đầu tư vào xây dựng nhà máy tại khu đất 15 héc ta này. Khu đất này bị bỏ hoang không sử dụng (khoảng 15 năm) gây ra tình trạng lãng phí rất lớn, như thể hiện trên Hình 5.

Hình 5. Hiện trạng dự án bị bỏ hoang, trước khi quy hoạch Khu dân cư đô thị Phú Long.

Trong quá trình phát triển đô thị Sa Đéc, chính quyền yêu cầu phải thay đổi cơ cấu sử dụng đất nhằm tận dụng khu đất bỏ hoang để xây dựng và phát triển thành khu đô thị hiện đại cao cấp theo định hướng đô

thị xanh. Khu dân cư đô thị Phú Long, Tp. Sa Đéc được Ủy ban nhân dân Tp. Sa Đéc phê duyệt quy hoạch tại Quyết định số 06/QĐ-UBND-XDCB ngày 05 tháng 01 năm 2019.

4.2. Thông tin về quy hoạch dự án Khu dân cư đô thị Phú Long

Khu dân cư đô thị Phú Long - Tp. Sa Đéc được chủ đầu tư quy hoạch với các thông tin cơ bản sau [9], như thể hiện trên Bảng 2. Hình 6 thể hiện phối cảnh tổng thể dự án Khu dân cư đô thị Phú Long.

Bảng 2. Tổng hợp số liệu quy hoạch Khu dân cư đô thị Phú Long (*).

TT	Hạng mục sử dụng đất	Diện tích (m ²)	Tỷ lệ (%)
I	Đất ở	62.953,6	41,641
1	Biệt thự	19.736,0	13,055
2	Đất ở kết hợp thương mại	9.940,0	6,575
3	Liên kề	24.003,2	15,877
4	Đất ở hiện trạng	9.274,5	6,135
II	Đất cây xanh công viên - TDTT	14.391,9	9,520
III	Đất công cộng	3.720,5	2,461
IV	Đất mầm non	1.629,0	1,078
V	Đất giao thông	68.486,0	45,301
	Tổng cộng	151.181,0	100,000

(*) Ghi chú: thông số và hình ảnh của khu đô thị Phú Long được chủ đầu tư cung cấp.

a) Phối cảnh tổng thể

b) Mặt bằng tổng thể

Hình 6. Dự án Khu dân cư đô thị Phú Long

4.3. Quy hoạch xây dựng công viên bỏ túi theo định hướng thiết kế không gian xanh

a) Khái quát phương án thiết kế

Để công viên bỏ túi đảm bảo không gian xanh, các tiêu chí sau được áp dụng:

- Trồng cây xanh che phủ vỉa hè tất cả các tuyến phố;
- Bố trí xen kẽ những dãy căn hộ là các Công viên bỏ túi, kết hợp lối đi bộ được cây xanh che phủ;
- Công viên thể thao kết hợp đầm sen.
- Công viên trồng cây xanh - kết hợp với phố đi bộ - phố ẩm thực.
- Kết hợp trường mầm non với công viên chủ đề hoặc công viên thiếu nhi.
- Vườn hoa bốn mùa.
- Phố đi bộ phủ cây xanh kết hợp với ghế đá tạo nơi thư giãn.

b) Các phương án bố trí công viên bỏ túi tại khu dân cư đô thị Phú Long

- Công viên giữa các dãy phố kết hợp ghế đá tạo nơi thư giãn đọc sách (như thể hiện trên Hình 7: những ghế đá được bố trí xen kẽ với không gian xanh, hoặc là dưới những tán cây lớn là nơi vừa để nghỉ chân cho người bộ hành và cũng là nơi thư giãn cho dân cư trong khu đô thị.

Hình 7. Công viên bỏ túi giữa các dãy phố

- Các tuyến đường nội bộ được phủ cây xanh (Như thể hiện trên Hình 8): cây xanh (thường các loại cây cau, cây cảnh) giúp cải thiện chất lượng không khí, tạo cảm giác mát mẻ dễ chịu cho cư dân. Người ta khảo sát rằng cây xanh trồng trên đường phố (thường 2 bên đường) có thể giảm (30%-60%) lượng bụi trong không khí cho các tòa nhà cao tầng. Ngoài ra, cây trên đường góp phần làm giảm tác hại của khí nhà kính, phản xạ bức xạ mặt trời ra xung quanh.

Hình 8. Trồng cây xanh giữa các dãy phố

- Công viên kết hợp với sân thể thao (như thể hiện trên Hình 9): những mảng cỏ xanh, với những dãy cây bụi kết hợp lối đi nhỏ tạo nên khoảng không xanh tại khu tập luyện thể thao giúp cho dân cư trong đô thị có thể tận hưởng bầu không khí trong lành.

Hình 9. Công viên kết hợp với các khu vực thể thao: Sân bóng rổ

- Công viên chủ đề thiếu nhi kết hợp bố trí gần trường mầm non (như thể hiện trên Hình 10): ngoài những mảng cỏ xanh được sử dụng, cát, cỏ nhân tạo và sàn cao su EPDM được sử dụng tạo nên một không gian vui chơi an toàn cho trẻ em.

Hình 10. Công viên kết hợp với các thiết bị phục vụ thiếu nhi

- Vườn hoa bốn mùa (như thể hiện Hình 11): khu vườn được trồng nhiều loại hoa khác nhau như hoa giấy, đồng tiền, hướng dương... để cho hoa nở quanh năm phục vụ nhu cầu thư giãn cho người dân trong khu dân cư.

Hình 11. Công viên bốn mùa được trồng nhiều hoa và cây xanh

- Phố đi bộ phủ cây xanh kết hợp với ghế đá tạo nơi thư giãn: ghế đá được thiết kế với nhiều hình thức mới lạ khác nhau để tăng cường vẻ đẹp cảnh quan cho khu phố đi bộ, và được đặt dọc theo trục phố là nơi nghỉ chân cho người đi bộ, như thể hiện trên Hình 12.

Hình 12. Phố đi bộ bố trí giữa các dãy nhà liên kế

- Cây xanh được trồng trên các tuyến phố (như thể hiện trên Hình 13): các loại cây trồng trên hè phố cần lựa chọn loại phù hợp với khí hậu, thổ nhưỡng và nên chọn loại cây nhiều tầng tán như bàng lá

nhỏ, bằng lăng, chiêu liêu, cọ dầu, muồng vàng, sao đen, sấu, sang, giáng hương. Việc trồng cây đồng bộ giúp hình thành các tuyến đường phố có những đặc trưng về không gian xanh và cảnh quan góp phần cao chất lượng môi trường thiên nhiên cho đô thị.

Hình 13. Cây xanh được trồng trên các tuyến phố của khu dân cư

- Hồ nước bố trí ngay trung tâm của khu dân cư tạo cảm giác mát mẻ (như thể hiện trên Hình 14): với diện tích mặt nước lớn và đặt ngay vị trí giữa của khu dân cư. Đây là nơi không những điều hòa không khí mà còn tạo cảnh quan trong khu dân cư mang lại một môi trường trong lành.

Hình 14. Hồ nước kết hợp công viên nhạc nước

5. Kết luận

Trong nghiên cứu này, lợi ích của công viên bổ túi cho các khu dân cư mật độ cao

được phân tích. Trước hết, nhóm tác giả khảo sát các công viên bỏ túi và các tiện ích tại hai thành phố lớn tại Đồng Tháp. Những đặc điểm nổi trội của dạng công viên này được phân tích đánh giá. Ứng dụng của dạng công viên bỏ túi trong thiết kế cảnh quan của khu dân cư đô thị Phú Long, TP. Sa Đéc.

Với việc bố trí nhiều dạng công viên bỏ túi kết hợp với từng khu chức năng phục

vụ ngoài trời trong Khu dân cư đô thị Phú Long đã tạo nên một hình ảnh trẻ trung, năng động, được phủ nhiều cây xanh, không chỉ đáp ứng nhu cầu vui chơi sinh hoạt, thể dục thể thao cho khoảng 2700 người bên trong khu dân cư mà còn phục vụ cho các điểm cư dân lân cận. Bên cạnh đó, những mảng xanh đã ra bầu không khí trong lành giúp cải thiện sức khỏe cho người dân trong khu dân cư.

Tài liệu tham khảo

- [1] Faraci, P., 1967. Vest Pocket Parks
- [2] U. N. UN, Department of Economic Social Affairs, "68 % of the world population projected to live in urban areas by 2050," 2018.
- [3] N. N. Abd Aziz, W. H. A. W. Hassan, N. A. J. P.-S. Saud, and B. Sciences, "The effects of urbanization towards social and cultural changes among Malaysian settlers in the Federal Land Development Schemes (FELDA), Johor Darul Takzim," vol. 68, no. 910-920, 2012
- [4] Rosso, Federica, et al. "Pocket parks towards more sustainable cities. Architectural, environmental, managerial and legal considerations towards an integrated framework: A case study in the Mediterranean region." *Environmental Challenges* 7:100402, 2022.
- [5] D. Ma, Y. Wang, D. Zhou, and Z. Zhu, "Cooling effect of the pocket park in the built-up block of a city: a case study in Xi'an, China," *Environ Sci Pollut Res Int*, vol. 30, no. 9, pp. 23135-23154, Feb 2023
- [6] F. Rosso, F. Cappa, R. Spitzmiller, and M. Ferrero, "Pocket parks towards more sustainable cities. Architectural, environmental, managerial and legal considerations towards an integrated framework: A case study in the Mediterranean region," *Environmental Challenges*, vol. 7, no. 2022
- [7] M. Naghibi, M. Faizi, and A. Ekhlassi, "Design possibilities of leftover spaces as a pocket park in relation to planting enclosure," *Urban Forestry & Urban Greening*, vol. 64, no. 2021
- [8] L. H. T. Long, "Giới thiệu một số công viên bỏ túi (Pocket Park) tiêu biểu," *Tạp Chí Khoa học và Công nghệ - Trường Đại học Xây dựng Miền Tây*, vol. 5, pp. 2023.
- [9] Công ty Cổ Phần Him Lam Cần Thơ, Hồ sơ thiết kế concept cảnh quan khu dân cư đô thị Phú Long, 2020.